

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ XIV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Суми, 22 листопада 2024 року)

Суми
Сумський державний університет
2024

Перекладацькі інновації : матеріали XIV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 22 листопада 2024 р. / редкол.: С. В. Баранова, І. К. Кобякова, О. В. Бровкіна та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 251 с.

У матеріалах подані тези XIV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Перекладацькі інновації». До збірника увійшли наукові дослідження, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, мовознавства, лінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних літературознавчих досліджень.

Для мовознавців, перекладачів, викладачів і студентів філологічних та перекладацьких факультетів.

інтерактивність та привабливість. Це підкреслює важливість врахування культурних особливостей при перекладі, оскільки неправильне трактування може призвести до втрати сенсу або емоційної насиченості гри.

Крім того, мовні ігри можуть стати потужним інструментом для розвитку міжкультурного діалогу. Вони сприяють формуванню спільної мовної та ігрової традиції, що, в свою чергу, може покращити комунікативну ефективність у міжнародному спілкуванні. Вивчення мовних ігор дозволяє краще зрозуміти, як мова та культура взаємодіють, формуючи унікальні комунікативні практики.

Отже, міжмовна адаптація англійських мовних ігор є важливим аспектом, що потребує подальшого дослідження. Вона відкриває нові горизонти для розуміння культурних взаємодій та сприяє розвитку ефективних стратегій перекладу, які можуть підвищити комунікативну ефективність у глобальному контексті. Це дослідження не лише поглиблює знання про механізми адаптації, але й сприяє формуванню більш глибокого міжкультурного розуміння.

4. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні. Іноземні мови. Київ, 2016. №2. С.3 - 8.
5. Дроздова, О. В. Ефективність використання мовних ігор на уроках англійської мови в початковій школі Наукові записки Київського педагогічного університету ім. Б. Д. Грінченка. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2019. Вип. 175. С. 42-47.
6. Костенко, О. М. Мовні ігри як засіб формування лексико-граматичних навичок учнів англійської мови Інноваційні технології в освіті. Київ, 2019. С. 88-93.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДІ

Ткаченко М. І.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцентка Колісник М. П.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Лінгвокультурні реалії являють собою мовні одиниці, що відображають унікальні елементи культури певного народу чи

спільноти, які не мають повного еквівалента в інших мовах. До них належать специфічні поняття, символи, традиції, історичні події, об'єкти матеріальної та духовної культури, які є унікальними для певної культури і відображають її самотність. Лінгвокультурні реалії є важливим елементом у процесі перекладу, оскільки вони передають значення, які не завжди мають прямий еквівалент у мові перекладу, що може ускладнити адаптацію тексту до іноземної аудиторії.

Класифікація лінгвокультурних реалій має велике значення для перекладознавства, оскільки допомагає систематизувати підходи до передачі культурних особливостей. Кожен тип реалій вимагає специфічного перекладацького підходу залежно від його семантичного, когнітивного та комунікативного навантаження. Точна та структурована класифікація дозволяє перекладачеві зберегти культурне та емоційне значення оригіналу, що є важливим для повноти міжкультурної комунікації.

До найважливіших критеріїв класифікації мовних і культурних реалій належать географічний, соціальний і хронологічний [1, 22]. **Географічний** критерій класифікації базується на локалізації культурних реалій. Розрізняють локальні, регіональні та національні реалії, які відображають особливості певної країни, регіону чи навіть місцевості. Географічний аспект є важливим у перекладі, оскільки реалії, характерні для однієї місцевості, можуть бути незрозумілими для аудиторії іншої культури. *Локальними* є реалії, пов'язані з конкретними містами або місцями, такими як «Hollywood» (Голлівуд) для кіноіндустрії США, або «Carnaby Street» у Лондоні, що асоціюється з індустрією моди. Часто такі реалії перекладаються за допомогою калькування або транслітерації, з додатковими поясненнями за потреби. Регіональні реалії охоплюють ширші культурні території, зокрема історичні регіони або території, наприклад, «Баварія» в Німеччині. Переклади *регіональних* реалій зазвичай не потребують адаптації, але можуть включати культурологічний коментар [2, 33]. **Національні** реалії стосуються культурних особливостей певної країни або етнічної групи, наприклад, «колоніальний період» для Великої Британії. У деяких випадках національні реалії потребують культурної адаптації, оскільки можуть призвести до непорозумінь або навіть стереотипів [1, 45].

Соціальним критерієм класифікації реалій є розподіл їх за соціальними групами або верствами, до яких певні реалії належать. Соціальний аспект включає культурні характеристики певних

соціальних груп, професійних груп або соціальних класів, які мають унікальні культурні традиції або мовні елементи. Класифікація за соціальною групою стосується термінів, які стосуються певних професій або соціальних груп, таких як військові, моряки та науковці. Наприклад, терміни «судновий журнал» у мореплаванні або «докторський ступінь» у науці. Такі обставини часто вимагають пояснень у перекладі. Класифікація за соціальним класом включає терміни, які використовуються представниками певного соціального класу або статусу. Наприклад, реалії, пов'язані з дворянством, такі як «laird» і «sire», характерні для англійських країн і потребують адаптації для інших культур.

Хронологічний критерій класифікації реалій ґрунтується на часових характеристиках об'єктів чи явищ, з якими реалії пов'язані [2, 50]. Розрізняють старі, сучасні та новостворені реалії, кожна з яких по-своєму впливає на процес перекладу та адаптації. Старі реалії належать до історичних епох і часто вимагають особливого підходу, оскільки такі терміни можуть бути незрозумілими в культурі. Наприклад, у текстах зустрічаються такі терміни, як «реконкіста», що відносяться до часів визвольних війн на Піренейському півострові. При перекладі таких реалій часто обирають описовий підхід. Сучасні реалії зрозумілі в культурі і зазвичай передаються без труднощів. Наприклад, «смартфон» або «селфі».

Тематична класифікація ґрунтується на аналізі та визначенні сфер, до яких належать лінгвокультурні реалії. Він дозволяє розмежувати та систематизувати реалії, виходячи з їхнього змістового наповнення, адже різні сфери діяльності як культура, побут, історія, соціальні відносини, релігія тощо, містять специфічні терміни та поняття, властиві лише окремій культурі [2, 45]. Подібні реалії включають елементи щоденного життя, зокрема, традиційні страви, одяг, побутові звичаї, характерні для певної культури. Наприклад, для англійської культури типовими є такі реалії, як «tea time» (традиційний час для чаювання) чи «fish and chips» (традиційна страва). **Географічні реалії** включають назви місцевостей, природних об'єктів, архітектурних споруд, що є унікальними для певної країни чи регіону. Наприклад, «Mount Fuji» (гора Фудзі) в Японії або «Stonehenge» в Англії. **Історичні реалії** охоплюють назви подій, визначні дати, персоналії, які мають особливе значення для культурної спадщини певного народу. До цієї групи належать, наприклад, «Independence Day» для США чи «День взяття Бастилії» для Франції.

Соціальні реалії пов'язані з громадським життям, політичними та економічними інституціями, професіями та звичаями певної культури [1, 88]. Наприклад, поняття «Lord» (лорд) в англійському суспільстві має особливе значення, що вказує на титул та соціальний статус, якого може не існувати в інших культурах.

В рамках когнітивного підходу підкреслюється важливість реалій як ключових елементів культурного контексту, які дають змогу глибше зрозуміти менталітет певної спільноти та є «маркерами» її унікального сприйняття світу. З погляду когнітивного підходу, лінгвокультурні реалії є носіями культурної інформації, які існують у вигляді когнітивних схем або фреймів у свідомості носіїв мови. Ці фрейми включають ідеї, поняття, звичаї та поведінкові норми, які є специфічними для певної культури і проявляються в лексичних одиницях, що позначають ці реалії. Так, наприклад, терміни «самурай» в японській культурі або «ковбой» в американській культурі пов'язані з культурними конотаціями, що відображають цінності та історичні аспекти, характерні для цих суспільств. У процесі перекладу ці когнітивні маркери потребують особливої уваги, оскільки вони передають більше, ніж просто імена чи факти — вони містять інформацію про культурні архетипи, уявлення про соціальні ролі та культурні ідеали [3, 102].

Позаяк когнітивний підхід наголошує на збереженні культурного змісту, передача мовних і культурних реалій через переклад часто вимагає адаптації, що передбачає додатковий опис [3, 45]. Такий опис забезпечує більш точне розуміння тексту читачем, особливо в тих випадках, коли реалії не мають прямого еквівалента в мові перекладу. Приміром, при перекладі японського «ханамі» (традиційне милування цвітінням сакури) на англійську мову можна додати опис: hanami (the Japanese tradition of enjoying cherry blossoms in spring)

Лінгвокультурні реалії є важливими носіями культурної інформації, які визначають унікальну ідентичність певної спільноти, що передається за допомогою мови. Під час перекладу цих реалій необхідно враховувати численні фактори, оскільки вони несуть як когнітивне, так і емоційне навантаження. Розподіл реалій за тематичними, соціальними, хронологічними та когнітивними ознаками допомагає перекладачеві обрати найкращі стратегії для збереження культурного змісту тексту та забезпечення його зрозумілості для іноземної аудиторії.

Особливо важливим є когнітивний підхід до реалій, який розглядає їх як маркери певних знань і культурних цінностей. Він не тільки полегшує передачу смислу, але й забезпечує збереження культурних кодів і ментальних схем, закладених в оригіналі.

Перекладач повинен обирати методи, які враховують специфіку цільової аудиторії, поважаючи при цьому оригінальний культурний контекст.

1. Вахтіна, Т. М. Лінгвокультурологія: основні поняття і методи. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
2. Губарева, Т. В. Культурно специфічні елементи мови та проблеми їхнього перекладу. Київ: Наукова думка, 2010.
3. Яременко, О. Г. Методи адаптації лінгвокультурних реалій у художньому перекладі. Київ: Видавництво КНУ, 2015.

ЗА МЕЖАМИ СТЕРЕОТИПВ: МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПЕРЕКЛАД

*Хроленко Д. О.
Науковий керівник – ст. викладачка Чепелюк А. Д.
Сумський державний університет*

Сучасний світ стає все більш взаємопов'язаним, і переклад відіграє ключову роль у сприянні міжкультурному спілкуванню.

Чи приведе нас приливна хвиля глобалізації до м'якого та одноманітного культурного середовища, в якому домінуватиме єдина культурна перспектива? Чи переможе культурний імперіалізм у двадцять першому столітті? Чи культура збереже свій вплив на людську свідомість? [1]

Національні стереотипи впливають не лише на сприйняття та усвідомлення інших культур, але і на ефективність перекладу, збільшуючи ризик непорозумінь та конфліктів. Тут розглядається важливість усвідомлення перекладачами національних упереджень, а також вплив стереотипів на процес перекладу, зокрема на лексичний відбір, оцінку правильності та політичну коректність.

Один з ключових аспектів впливу стереотипів у перекладі – це їх вплив на лексичний вибір. Наприклад, стереотипи, пов'язані з